Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

Jarkko Kivistö

8.1.2021 SP 372/C11.2/2020
SP/FIVA-EI RAJOITETTU
Julkinen

Asiantuntijalausunto eduskunnan talousvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta Suomen kestävän kasvun ohjelma

1 Ohjelman lähtökohdat ja kytkentä kansalliseen talous- ja finanssipolitiikkaan

Suomen kestävän kasvun ohjelma kytkeytyy EU:n elpymisvälinekokonaisuuteen ja siitä myönnettävän kansallisen rahoitusosuuden käyttöön. 750 mrd. euron kokonaisuus tarjoaa merkittävän mahdollisuuden parantaa myönteisen talouskehityksen edellytyksiä EU-talousalueella. Tuki saataneen käyttöön alkaen vuodesta 2021, kun koronapandemia on edelleen akuutissa vaiheessa. Tuella rahoitetaan kriisipanostuksia myös takautuvasti vuodesta 2020 lähtien, mutta suurelta osin tuki on suunnattu tulevaisuuteen ja kriisin toipumisvaiheeseen. Tukirahoitus edistää myös EU:n jäsenmaiden rahoitusvakautta tilanteessa, jossa pandemiasta pahiten kärsineiden maiden finanssipolitiikan liikkumavara on rajoittunut.

EU:n elpymisvälineen kautta haettava rahoitus luo liikkumavaraa myös Suomen talous- ja finanssipolitiikalle. Laajamittainen elvyttävä finanssipolitiikka Euroopassa tukee koko alueen talouskasvua ja luo mahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille. Suomen saanto elpymisvälineen avustuksista on arviolta 3 mrd. euroa. Elpymisvälineen rahoitusta haetaan vuosina 2021–2023, mutta rahoitettavien toimien toteutus voi ulottua aina vuoteen 2026 saakka. Koska tukirahoitus ajoittuu suhdannepoliittisesti todennäköisesti jossain määrin jälkijättöisesti, rahoituksen kohdentaminen huolella valittujen pitkävaikutteisten rakennepoliittisten päämäärien edistämiseen on tärkeää.

Hallitus on sitoutunut palaamaan valtiontalouden kehysmenettelyyn joitakin poikkeuksia lukuunottamatta vuodesta 2021 lukien. Vaalikauden alussa asetettuun menokehykseen palaaminen mahdollisimman pian on suositeltavaa, kun kriisin jälkeen aiemmat julkisen talouden rakenteellista rahoitusasemaa heikentävät kehitystrendit ovat edelleen olemassa. Ns. tulevaisuusinvestointien kokonaisuuden uudelleen tarkastelu ja osittainen rahoittaminen tukivälineen kautta on tässä tilanteessa perusteltua.

EU:n elpymisvälineestä saatava rahoitus ja siihen liittyvät toimet tehdään kehysten ulkopuolella. Menettely on perusteltu, sikäli kun uudistukset ja investoinnit pystytään toteuttamaan asetetussa aikataulussa ja saavuttamaan niille asetetut tavoitteet, jotta budjetin ulkopuolinen rahoitus on turvattu. Lisäksi julkisen talouden kannalta on tärkeää huolehtia siitä, ettei suunnitelluista toimista aiheudu pysyviä menolisäyksiä. Sen sijaan

uudistukset ja investoinnit tulisi toteuttaa kustannusneutraalisti tai menoja uudelleen kohdentamalla, ja pidemmällä aikavälillä toimien tulisi kohentaa julkisen talouden tasapainoa.

2 Kestävän kasvun ohjelman tavoitteet ja valmistelu

Valtioneuvoston selonteon mukaan Suomen kestävän kasvun ohjelmalla pyritään edistämään sekä nopeavaikutteista elpymistä koronapandemian aiheuttamasta taantumasta että pitkällä aikavälillä elinkeinoelämän rakenteiden ja julkisten palveluiden uudistumista. Ohjelmassa esitetyillä uudistuksilla ja investoinneilla pyritään vauhdittamaan ilmastonmuutoksen torjuntaa, vahvistamaan tuottavuutta ja talouden kasvupotentiaalia sekä nopeuttamaan rakennemuutoksia työllisyysasteen nostamiseksi sekä tuotannon ja kulutuksen saattamiseksi kestävälle perustalle. Ohjelmalla pyritään niin ikään vahvistamaan sosiaalista ja alueellista eheyttä sekä yhteiskunnan toipumista koronaviruskriisin kielteisistä vaikutuksista. Ohjelman varoista vähintään 50 % kohdistetaan vihreään siirtymään.

Ohjelman tavoitteet ovat kunnianhimoiset ja varsin laaja-alaiset, ja ne liittyvät tärkeisiin jo ennen koronakriisiä tunnistettuihin talouspolitiikan haasteisiin. Ohjelman vaikuttavuuden kannalta on eduksi, että ohjelman valmistelussa keskitytään suuriin kokonaisuuksiin, kuten sen valmistelussa on linjattu. Erityisesti vaativien ilmastotavoitteiden saavuttamista edistävien toimien painottaminen varojen kohdistamisessa voi olla tässä tilanteessa hyödyllistä. Myös digitalisaation edistäminen korostuu aiheellisesti ohjelmassa.

Selonteossa korostetaan, että Suomen talouden kestävä uudistuminen ja tuotantopotentiaalin kasvu edellyttävät investointeja, ja että ohjelman vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, kuinka sen rahoituksen avulla voidaan vauhdittaa yksityisiä investointeja ja luoda uutta kestävää liiketoimintaa. Vähäiset investoinnit ovat olleet viime vuosina Suomessa laajasti tunnistettu ongelma. Siksi yksityisten investointien edistäminen on tärkeä tavoite.

Selonteossa nostetaan esiin myös julkisten investointien merkitys yritysten toimintaympäristölle. Julkiset investoinnit erityisesti esimerkiksi (digitaaliseen) infrastruktuuriin ja tutkimukseen voivat potentiaalisesti olla merkittävä ohjelman tavoitteita edistävä osa.

Ohjelmassa painopisteiden kuvaus jää suurelta osin vielä yleiselle tasolle. Ohjelma painottuu tässä vaiheessa jossain määrin kuvaukseen, kuinka elpymisvälineen kautta saatava tukea kaavaillaan kohdennettavan investointeihin ja muihin menolisäyksiin. Seuraavassa vaiheessa EU:n komissiolle toimitettavassa elpymis- ja palautumissuunnitelmassa tulisi pyrkiä kuvaamaan tarkemmin erityisesti niitä rakenteellisia uudistuksia, joiden edistämiseksi ja tueksi investointeja ja muita panostuksia vaativia toimia toteutetaan. Monilla painopistealueilla olisi tärkeää toteuttaa pysyviä toimintatapojen uudistuksia, joista aiheutuvat tilapäiset muutoskustannukset katettaisiin elpymistuella. Myös yritysten toimintaympäristön sääntelyn uudistaminen ja kilpailullisuuden edistäminen voivat olla oleellisia elementtejä uudistuskokonaisuuksissa.